

Lajmska bolest

LAJMSKA BOLEST je infektivno oboljenje čiji je uzročnik bakterija borelija burgdorferi. Zараžavanje ljudi nastaje ubodom krpelji roda Ixodes koji su prenosioci ove bakterije. Infekcija najčešće zahvata kožu, nervni sistem, zglobove i srce, ali mogu biti napadnuti i svi ostali organi i sistemi.

Otkriće lajmske bolesti se vezuje za epidemiju upale zglobova u gradu Lajmu, u državi Konektikat, SAD (1975.godine) kada je uočena moguća povezanost promena na zglobovima sa pojavom "neobične ospe" na koži i ubodima krpelja. U daljim istraživanjima otkriven je uzročnik bolesti, dokazana uloga iksodidnih krpelja u prenošenju infekcije i javljanje bolesti na područjima gde ima zaraženih krpelja, utvrđena zahvaćenost različitih organa i sistema i ispoljavanje bolesti u tri stadijuma.

Od tada do danas oboljevanje od lajmske bolesti se registruje u preko četrdeset zemalja SAD, u skoro svim zemljama Evrope, na području Dalekog Istoka, Australije i Severne Afrike. Prvi slučaj lajmske bolesti u našoj zemlji otkriven je na području Beograda 1987.godine.

Lajmsku bolest odlikuje raznovrsnost simptoma i znakova koji se mogu svrstati u tri stadijuma. Oni nemaju uvek jasno određene granice i ponekad se preklapaju. Iako se bolest najčešće završava u prvom stadijumu, njen tok je nepredvidljiv sa mogućim razvojem hroniciteta. Pored ispoljavanja različitih simptoma moguća je i asimptomatska infekcija, kao i ponovna infekcija nakon novog uboda zaraženog krpelja.

Bolest najčešće počinje pojavom karakterističnog crvenila kože na mestu uboda krpelja (Erythema migrans). Javlja se posle jedan do mesec dana (prosečno 7-10 dana) od uboda u vidu bezbolnog crvenila u ravni kože. Približno je ovalnog oblika, širi se prema periferiji i može da bude veličine od nekoliko santimetara do više desetina. S vremenom promena počinje da bleđi u sredini i dobija prstenasti izgled, sa jače ili slabije izraženim crvenim rubom. Ovo je siguran znak I stadijuma lajmske bolesti. Javlja se u preko 50% do 75% obolelih. Ponekad postoji problem u prepoznavanju ove početne manifestacije lajmske bolesti. To se uglavnom dešava u slučajevima kad ona nije tipična po izgledu, ili kod pacijenata koji nisu registrovali ubod krpelja (otkinut prilikom češanja, u toku kupanja, bio na teže vidljivom mestu kao što je kosmati deo glave, leđa isl.).

Istovremeno se mogu javiti i povišena telesna temperatura, glavobolja, bolovi u mišićima i zglobovima, uvećanje i bolnost lokalnih limfnih žlezda. Rano otkrivanje i lečenje u ovom stadijumu sprečava napredovanje bolesti i prelazak u II stadijum.

Promene drugog stadijuma se ispoljavaju posle nekoliko nedelja ili meseci i to kao jače izraženi simptomi i znaci stanja sličnog gripu, pojava nekoliko manjih crvenih pečata na koži koji nisu povezane sa mestom uboda krpelja (liči na alergiju), zapaljenje moždanih opni ili nerava, zglobova, srčanog mišića i drugih organa.

U slučajevima propuštenog ili neadekvatnog lečenja bolesti u ovom stadijumu, posle deset meseci ili više godina, može da dođe do trajnih oštećenja zglobova, nervnog sistema i kože. Ove promene pripadaju III stadijuma lajmske bolesti i utiču na smanjenje radne sposobnosti i nastanak invalidnosti.

Šta treba znati o krpeljima?

Krpelji su paraziti koji se hrane krvlju životinja i čoveka. Istovremeno, oni su prirodni rezervoari i prenosioci uzročnika zaraznih bolesti, među kojima je i lajmska bolest. Ukoliko su zaraženi uzročnikom ove bolesti, u toku hranjenja mogu da prenesu infekciju na čoveka. Za prenos borelije burgdorferi potrebno je oko 24 časa. Važno je znati da nisu svi krpelji zaraženi i da svaki ubod krpelja ne znači obavezno i nastanak infekcije. Prema podacima istraživanja i praćenja zaraženosti krpelja na području Beograda, procenat zaraženih krpelja u poslednjih nekoliko godina je oko 25%.

Ovi paraziti se nalaze u prirodi na zelenim površinama koje im omogućavaju dovoljno

vlažnosti i senovitosti. To su područja obrasla visokom travom, šibljem, žbunovitim rastinjem, zatim šume, livade, ali i neuređena dvorišta i parkovske površine. Krpelji borave na vlatima trave, granama i listovima zelenog rastinja do visine 1 metra. Najaktivniji su u periodu hranjenja, koji na našima prostorima traje od početka proleća do kasne jeseni. Njihova pojačana aktivnost i intenzivniji boravak ljudi u prirodi sa početkom lepog i toplog vremena doprinose naglom povećanju broja osoba sa ubodom krpelja. Iz tih razloga najveći broj osoba sa ubodom registrujemo u maju i junu, a najveći procenat obolelih u početnom stadijumu bolesti u junu.

Sprečavanje uboda krpelja

-Uređivanje zelenih površina: košenje, spaljivanje rastinja i otpadaka, redovno košenje trave, uklanjanje žbunja i otpalog lišća .

-Izbegavanje boravka u šumovitim područjima (posebno onim koja se graniče sa zelenim površinama drugačijeg sastava), na neuređenim površinama obraslim travom, žbunovitim rastinjem, kao i ivice puteva i staza.

- Smanjivanje površine kože koja može biti izložena ubodima krpelja, što se postiže nošenjem odeće dugačkih rukava i nogavica, uvlačenjem nogavica u čarape i upotrebom repelenata za odeću i kožu.

-Nošenje odeće svetlih boja olakšava uočavanje krpelja na garderobi.

-Svakodnevni rutinski pregled kože, nezaboravljajući kosmati deo glave (u toku i posle boravka u prirodi).

-Svakodnevni pregled, promena i pranje odeće posle boravka u prirodi .

Sprečavanje zaražavanja i obolevanja nakon uboda krpelja

-Svakodnevni pregled kože u toku boravka, odnosno po povratku iz prirode, omogućava blagovremeno uočavanje i skidanje krpelja.

-Odstranjivanjem krpelja u toku 24 časa od kačenja smanjuje se verovatnoća prenosa borelije na čoveka i nastanak infekcije.

-Odstranjivanje krpelja treba obaviti stručno i pravilno, isključivo mehanički – pincetom i bez prethodne upotrebe bilo kakvih preparata za lakše vađenje krpelja (ulje, aceton, lak za nokte, alkohol i sl.). Treba voditi računa da se telo krpelja ne zgnječi. Posle završenog vađenja, ubodno mesto se dezinfikuje alkoholom ili nekim antiseptikom. U slučaju da krpelja nije vadilo stručno lice a ostane deo rilice u koži, za dalju pomoć se mora obavezno obratiti lekaru.

Mesto uboda krpelja se posmatra oko mesec dana. Pojava karakterističnog crvenila na mestu uboda je znak infekcije uzročnikom lajmske bolesti i obavezno se leči. Ranim otkrivanjem bolesti i preduzimanjem adekvatnog lečenja sprečava se razvoj drugog i trećeg stadijuma bolesti.

UBOD KRPELJA –VAŽNE NAPOMENE

Ubod krpelja je bezbolan, najčešće se ne oseti što mu omogućava da ostane zakačen na koži više dana.

Mogućnost sprečavanje infekcije	Krpelja treba izvaditi iz kože što pre, u toku prvih 24 časa od uboda, kako bi se smanjila verovatnoća prenosa infekcije. Skidanje treba obaviti stručno, u zdravstvenoj ustanovi, isključivo mehanički, čistom pincetom koja je prethodno dezinfikovana alkoholom.
Pre odstranjivanja krpelja	Ne treba stavljati nikakva hemijska sredstva – eter, alkohol, benzin, aceton, lak za nokte i dr. Ova sredstva izazivaju povraćanje crevnog sadržaja krpelja u kojem se mogu naći uzročnici lajmske bolesti.
Odstranjivanje krpelja iz kože	Najsigurnije u zdravstvenoj ustanovi (ambulanti, domu zdravlja, odeljenju za kožne bolesti i dr.) Krpelj se uhvati pincetom što bliže koži, bez gnječenja ili kidanja njegovog tela. Pinceta se najpre malo povuče na gore, koliko je dovoljno da se krpelj odigne od kože, a zatim laganim kružnim pokretom (u levu ili desnu stranu) polako izvlači iz kože. Posle odstranjivanja krpelja ubodno mesto na koži treba dezinfikovati. Ukoliko ste sami pokušali da odstranite krpelja i u tome niste uspeli u celosti, ne pokušavajte da odstranite preostali deo već se obavezno obratite lekaru.
Praćenje zdravstvenog stanja osoba koje su imale ubod krpelja	Sprovodi se u trajanju 3 meseca. Kontrolne preglede obavljati jednom mesečno - ordinirajući lekar ili u Savetovalištu za lajmsku bolest.
Prepoznavanje i otkrivanje prvih simptoma i znakova lajmske bolesti	Pojava karakterističnog crvenila kože na mestu uboda krpelja - erythema migrans, uz moguću pojavu opštih simptoma i znakova infekcije : povišena telesna temperatura, glavobolja, bolovi u zglobovima i mišićima, uvećane lokalne limfne žlezde. Izuzetno je važno početi sa lečenjem što pre primenom pravilne terapije pod kontrolom ordinirajućeg lekara, dermatologa ili infektologa.
Nejasni simptomi i znaci posle uboda krpelja	Obavezno se obratiti ordinirajućem lekaru ili lekaru u Savetovalištu za lajmsku bolest.

Sva obaveštenja možete dobiti u Savetovalištu za lajmsku bolest Gradskog zavoda za javno zdravlje, Bul. despota Stefana 54a tel. : 2078-677

*Mr sc.med.dr Nevenka Pavlović, specijalista epidemiologije
dr Ivana Begović-Lazarević, specijalista epidemiologije*

Krpelj na koži

